

Arkiel. n:o. 75/10.3.2003

M

Loppi Saukonnokka

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2002

Antti Bilund

LOPPI [123] SAUKONNOKKA

PK 2042 09 LOPPI

x = 6732 06, y = 2522 66, z = 108-109

TUTKIMUSKOHTTEEN LUONNE: kivikautinen asuinpaikka

TUTKIMUKSEN SUORITTAJA: Riihimäen kaupunginmuseo

KAIVAUKSENJOHTAJA: fil. yo Antti Bilund

Kaivaukset kuuluivat EU:n rakennerahaston Tavoite 2 ohjelmaan liittyvään "Esihistorian pauloissa"-projektiin, jonka tavoitteena on ollut edistää Hämeen maakunnan eteläosan esihistorian tuntemusta mm. matkailullisia tarkoituksia silmälläpitäen. Projektin johtaja on FT Heikki Matiskainen. Asuinpaikka löytyi projektiin kuuluvassa täydennysinventoinnissa syksyllä 2001.

Saukonnokka sijaitsee Lopen kirkosta 2,7 km lounaaseen, Loppijärven luoteisrannalla. Asuinpaikka sijaitsee niemen kärjessä, mäen itäreunalle, rantatörmän päällä olevalle, muutaman aarin kokoisella hiekkaisella tasanteella.

Tasanteelle kaivettiin aluksi kolme neliömetrin kokoista koekuoppaa. Keskimmäisen, runsaslöytöisimmän yhteyteen avattiin sitten 7 m² tasokaivausalue. Kulttuurikerros oli melko ohut ja hajanainen. Ainoa rakenne oli kivetty liesi, joka löytyi aivan kaivauksen lopussa. Liettä ei ennätetty tutkia, mutta muuten kaivausalue kaivettiin pohjaan. Löytöinä saatiin muun muassa viistoteräinen kvartsinuolenkärki, nuorempaa varhaiskampakeraamiikkaa (Ka I:2), nuorakeramiikkaa sekä todennäköisesti kivikauden lopulle ja varhaismetallikauteen ajoittuvaa keramiikkaa.

Asuinpaikan sijainti (ennen järvenlaskua pienessä saarella), pienialaisuus ja rakennusjäännösten puuttuminen viittaavat siihen, että kyseessä on leiripaikka, eikä suuremman ihmisjoukon pysyvämmiin käyttämiä asuinpaikka. Myös kaivaushavainnot ja löydöt sopivat hyvin tähän kuvaan. Paikan käyttö on ollut pitkäaikaista, mutta intensiteetiltään vähäistä.

LÖYDÖT: KM 33462:1-194 (aiemmat KM 33109:1-3)

AJOITUS: kivikausi (ainakin mesoliittinen aika, varhaiskampakeraaminen aika, nuorakeraaminen aika), mahdollisesti varhaismetallikausi

TUTKITUN ALUEEN LAAJUUS: 10 m²

KENTTÄTYÖAIKA: 6.-16.8.2002

TUTKIMUSKUSTANNUKSET:

TUTKIMUSRAPORTTI: Antti Bilund 6.2.2002 (museoviraston arkeologian osaston topografian arkistossa)

Loppi Saukonnokka

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2002

Sisältö:

1. Johdanto.....	2
2. <u>Tutkimuskohde ja -menetelmät</u>	2
2.1. Kohde	2
2.2. Kaivausalueet	3
2.3. Mittaukset.....	3
2.4. Kaivausmenetelmät ja dokumentointi	4
3. <u>Kaivaushavainnot ja löydöt</u>	4
3.1. Koekuopat.....	4
3.2. Tasokaivausalue	5
4. Tulokset.....	7
5. Vaaitustaulukot	10
6. Valokuvaluettelo, diat	12
7. Karttaluettelo	12
8. Kartat	13
9. Valokuvat.....	18

Hanke kuuluu Euroopan yhteisön rakennerahaston Tavoite 2 -ohjelman projektiin "Esihistorian pauloissa". Rakennerahasto on ollut myös kaivausten päärahoittaja.

Loppi Saukonnokka

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2002

1. Johdanto

EU:n rakennerahaston Tavoite 2 ohjelmaan liittyvän "Esihistorian pauloissa"-projektin yhteydessä tutkittiin kesällä 2002 Lopella Saukonnokan kivikautista asuinpaikkaa. Riihimäen kaupunginmuseon ja Etelä-Suomen lääninhallituksen koordinoiman hankkeen tavoitteena on ollut edistää Hämeen maakunnan eteläosan esihistorian tuntemusta mm. matkailullisia tarkoituksia silmälläpitäen. Projektin johtaja on FT Heikki Matiskainen.

Lopella projekti käynnistyi vuonna 2000, kun arkeologi Timo Jussila suoritti inventointia kunnan alueella kaivaustutkimuksiin sopivien kohteiden löytämiseksi. Tällöin löytyi viisi kivikautista asuinpaikkaa. Hanna-Maria Pellinen ja Juha Hirvilampi tutkivat kahta näistä vuonna 2001. Asuinpaikkojen ajoitus ja muut tutkimuksien tavoitteisiin sisältyvät kysymykset saatiin niiden osalta kohtuullisesti selvitettyä. Toisaalta asuinpaikat todettiin melko niukkalöytöisiksi, eikä lisätutkimuksia niillä tämänkään vuoksi pidetty tarpeellisina. Sen sijaan uusia tutkimuskohteita pyrittiin löytämään pienimuotoisella täydennysinventoinnilla, jota Antti Bilund suoritti syyskuun alussa 2001. Muinaisjäännösten etsintä suuntautui tällöin erityisesti kunnan itäosaan, josta niitä aiemmin tunnettiin suhteellisen vähän, ja joka toisaalta luonnonympäristöltään poikkeaa huomattavasti karusta Länsi-Lopesta. Inventoinnissa löytyikin muutamia ehjiä, projektin tavoitteiden kannalta tutkimuskohteiksi sopivia kivikautisia asuinpaikkoja. Näistä tutkimusresurssien kannalta sopivan kokoisina ja tutkimusten käytännöllisen järjestelyn kannalta sopivimpina kaivauskohteiksi valittiin Karhumäen ja Saukonnokan asuinpaikat. Kesän 2002 kaivauksen tarkoituksena oli selvittää asuinpaikkojen laajuus, ajoitus ja tutkimuksellinen arvo.

Kaivaukset järjesti Riihimäen kaupunginmuseo. Kaivausjohtajana toimi fil. yo Antti Bilund ja apulaisjohtajana fil. yo Juha Ruohonen. Työvoimana kaivauksilla olivat arkeologian opiskelijat Elina Saaranen ja Sanna Hujanen sekä osan ajasta neljä loppilaista lukiolaista. Kaivauksia suoritettiin 29.7.-16.8.2002 saman aikaisesti lähekkäin sijaitsevilla Karhumäen ja Saukonnokan asuinpaikoilla. Saukonnokassa kaivettiin yhdeksänä päivänä (6.-16.8.2002) kahdesta neljään työntekijän voimin.

2. Tutkimuskohde ja -menetelmät

2.1. Kohde

Asuinpaikka sijaitsee Lopen kirkolta 2,7 km lounaaseen, Loppijärven luoteisrannalla olevan Saukonnokka-nimisen niemen kärjessä, sen itärannalla. Niemi on noin puoli kilometriä pitkä ja 100-200 m leveä. Se suuntautuu lounaasta koilliseen. Niemen ja Loppijärven luoteis- ja pohjoisrannan väliin jää puolen kilometrin levyinen Kuljunlahti. Niemen kärjessä on mäenkumpare, ja lähempänä tyveä pari pienempää kumpareta, mutta pääasiassa niemi on suota. Suo on vesijättöä, joka on paljastunut 1900-luvun alussa, kun Loppijärven pintaa on jonkin verran laskettu. Kumpareilla kasvaa havupuuvältaista vanhaa metsää. Ympäristö on varsin luonnontilaista. Niemeen ei tule tietä, mutta sen kärjen pohjoisrannalla, noin 150 m päässä asuinpaikalta on kesämökki.

Asuinpaikka on peruskartalla niemen kärjen itärannalla näkyvistä kahdesta niemেকেestä eteläisemmän kohdalla. Paikalla on rantatörmän päällä tasanne (108-109 m mpy), joka ulottuu törmän reunalta 10-15 m maalle päin kääntyen samalla länteen nousvaksi rinteeksi. Harjanteen laki on noin 30 m päässä ja noin 5 m tasannetta ylempä-

nä. Rannan suunnassa tasanne jatkuu koillisessa pari kymmentä metriä, mutta maaperä näyttää muuttuvan nopeasti melko kiviseksi. Lounaassa tasanne kapenee, ja jo 15 m päässä rinne nousee melko jyrkkänä suoraan törmän reunasta. Rantatörmä on tasanteen kohdalla 1-2 m korkea. Törmän alla on idässä ja etelässä 5-15 m leveä kaisla alavaa, soistunutta vesijättöä, joka on paljastunut järven pintaa laskettaessa.

Tasanteella havaittiin yksi noin puolen metrin läpimittainen, melko tuore, tarkoitukseltaan tuntematon kuoppa. Muuten maaperä on ehjä ja luonnontilainen. Metsä on melko harvaa vanhaa havumetsää, enimmäkseen kuusia. Aluskasvillisuutena on varpukasvillisuutta, lähinnä mustikkaa. Maan pinta on sammalpeitteinen.

2.2. Kaivausalueet

Kun asuinpaikka löytyi inventoinnissa 6.9.2001 tasanteelle, noin 5 m päähän törmän reunasta kaivettiin vain yksi pieni koekuoppa, josta löytyi pieni pala keramiikkaa, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta. Sen perusteella asuinpaikan laajuutta ja löytöjen jakautumista sen alueella ei vielä voitu päätellä, joten kaivaukset aloitettiin koekuopituksella. Neliömetrin kokoisia koekuoppia avattiin kolme noin 15 m matkalle rantatörmän suunnassa ja noin viiden metrin päähän siitä. Kaksi koekuoppaa (numerot 1 ja 2) kaivettiin tasanteen keskiosaan. Lounaisin (koekuoppa 3) tuli sijaitsemaan aivan tasanteen kapenevassa lounaispäässä, missä tasanne sulautuu jyrkempään rinteeseen. Asuinpaikan laajuuden selvittämiseksi koekuoppia oli tarkoitus kaivaa myös näistä kuopista luoteeseen, tasanteen rinteiden puoleiselle laidalle, ja koilliseen, pitkin törmän reunaa. Ajan puutteen vuoksi useampia koekuoppia ei kuitenkaan ennätetty kaivaa.

Tasokaivausalueen paikka valittiin koekuopituksen perusteella. Tasanteen keskiosan koekuopissa 1 ja 2 asuinpaikkalöytöjä oli melko paljon, mutta lounaisin kuoppa osoitautui lähes löydöttömäksi. Tasokaivausalue sijoitettiin runsaslöytöiseksi todetun koekuopan 2 yhteyteen. Koska aikaa ja työvoimaa oli käytettävissä vain vähän, alueesta tehtiin pieni, 7 m²

2.3. Mittaukset

Kaivauskoordinaatisto sijoitettiin maaston muotojen mukaisesti siten, että x-akseli tuli likimain rantatörmän suuntaiseksi asuinpaikkatasanteen kohdalla, ja y-akseli sitä vastaan kohtisuoraan. Koordinaatistossa x-koordinaatti kasvaa itäkoilliseen, peruskartan peruskoordinaatistossa suuntaan 70,7°, ja y-koordinaatti eteläkaakkoon. Koordinaatiston peruslinja $y = 500,00$ tuli kulkemaan kaivausalueen koillispuolella, tasanteelta laskevan törmän rinteessä olevan suuren kiven ($x = 498$, $y = 500$) pohjoispään yli. Lounaassa peruslinja kulkee asuinpaikkatasanteen lounaispuolella suoraan rantatörmän reunasta nousevalla rinteellä olevan, noin metrin läpimittaisen ja puoli metriä korkean kiven ($x = 458$, $y = 500$) keskiosan yli.

Kaivausten korkeusmittausten kiintopisteenä käytettiin edellä mainitun, peruslinjalla koillisessa olevan suuren kiven korkeinta kohtaa (likimain $x = 498,0$ $y = 500,5$). Sen absoluuttisen korkeuden selvittämiseksi siirrettiin korkeus Loppijärven koillisrannalla, Kyyniönlahdessa, noin 100 m päässä järven laskujoen niskalta luoteeseen olevasta peruskarttaan merkitystä kiintopisteestä (kiintopisteen numero on 664901, ja sijainti $x = 6732,88$, $y = 2524,74$). Tämän kiintopisteen korkeudeksi mainitaan peruskartassa 106,7 m mpy (korkeusjärjestelmä N 60). Tämän perusteella laskien kaivausten kiintopisteen absoluuttiseksi korkeudeksi saatiin 107,92 m mpy ($\pm 0,05$ m). Edellä oleva tarkkuusarvio perustuu vain peruskartassa ilmoitetun korkeusluvun tarkkuuteen. Korkeuden siirrossa aiheutunut virhe tuskin kuitenkaan ylittää tätä, sillä korkeus voitiin molemmissa päissä siirtää suoraan Loppijärven pintaan, joka oli mittausajankohtana 6.8.2002 aivan tyyni. Järven pinnan korkeudeksi saatiin 105,96 m mpy.

2.4. Kaivausmenetelmät ja dokumentointi

Tasokaivausalueella pintaturve poistettiin lapiolla. Sen jälkeen kaivausta jatkettiin lastoilla noin 10 cm kerroksia. Kaikki kaivettu maa seulottiin seulalla, jonka silmäkoko oli noin 4 mm. Löydöt otettiin talteen neliömetrin ruuduista. Tasot vaaittiin metrin välein. Tasoista piirrettiin kartat lukuun ottamatta neljättä tasoa, joka ei ajan puutteen vuoksi ennätetty piirtää. Kaikista tasoista otettiin diakuvat ja digitaalikuvia.

Koekuopat 1-3 olivat neliömetrin kokoisia. Koska ainakin osan niistä oletettiin sijaitsevan asuinpaikan keskeisellä alueella, ne kaivettiin lastoilla kerroksina tasokaivauksen tapaan. Pintaturpeen poiston jälkeen kaivettu maa seulottiin. Löydöt otettiin talteen kerroksittain. Kuopat dokumentoitiin kuvaamalla tasot digikuvina ja vaaitsemalla tasot. Lopuksi kuvattiin profiili kuopan joltakin seinämältä diana ja digitaalikuvana.

Kaivauslöydöt on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin päänumerolla KM 33462 ja diakuvat numeroilla KM .

3. Kaivaushavainnot ja löydöt

3.1. Koekuopat

Koekuoppa 1

Sijainti: Koekuoppa sijaitsee tasaisella maalla. Rantatörmän reuna on noin viiden metrin päässä etelässä ja kaakossa. Koordinaatit $x = 487,00-488,00$, $y = 499,00-500,00$. Maan pinta koekuopan alueella on 108,39-108,42 m mpy. Ympärillä kasvaa mäntyjä. Pintakasvillisuus on mustikkaa. Maan pinta on sammalen peittämää.

Stratigrafia:

1.	sammal ja tumma hiilensekainen hiekka, paksuus 5 cm
2.	vaaleanharmaa hiekka (huuhtoutumiskerros), 5-7 cm
3.	vaaleanruskea hiekka, jossa on paikoin (esimerkiksi kuopan luoteis- ja koillisprofiileissa) punertavaa sävyä (rikastumiskerros ja kulttuurikerrosta), vaalenee hiukan pohjalla, 20-25 cm
	pohjalla vaalea, keltainen hiekka

Maalaji oli hyvin hienoa hiekkaa. Hiekan joukossa oli jonkin verran pyörityneitä kiviä (halkaisija 5-15 cm) varsinkin yli 20 cm syvyydessä. Kuopasta löytyi *saviastianpaloja*, *kvartsikaapimia*, *kivilaji- ja kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta* (KM 33462:1-15). Kuopassa oli myös *vähän palaneita kiviä*.

Koekuoppa 2

Sijainti: Koekuoppa sijaitsee tasaisella maalla. Rantatörmän reuna on noin seitsemän metrin päässä eteläkaakossa. Koordinaatit $x = 481,00-482,00$, $y = 500,00-501,00$. Maan pinta koekuopan alueella on 108,52-108,67 m mpy. Ympärillä kasvaa mäntyjä ja pari suurta kuusta. Pintakasvillisuus on mustikkaa. Maan pinta on sammalen peittämää.

Stratigrafia:

1.	sammal ja tumma hiilensekainen hiekka, paksuus 6 cm
2.	vaaleanharmaa hiekka (huuhtoutumiskerros), 6 cm
3.	vaaleanruskea hiekka, jossa on paikoin punertavaa sävyä (rikastumiskerros ja kulttuurikerrosta), vaalenee hiukan pohjalla, 25 cm
	pohjalla vaalea, keltainen hiekka

Maalaji oli hyvin hienoa hiekkaa. Hiekan joukossa oli runsaasti pyörityneitä kiviä (halkaisija 5-25 cm) varsinkin yli 20 cm syvyydessä. Kuoppa tuli kaivetuksi pohjaan (noin

40 cm syvyyteen) jo toisen kerroksen jälkeen, koska toisessa kerroksessa oli poistettava useita noin 20 cm läpimittaisia kiviä. Kuopasta löytyi *saviastianpaloja, kivilaji- ja kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta* (KM 33462:16-24). Kuopassa oli myös *vähän palaneita kiviä*.

Koekuoppa 3

Sijainti: Koekuoppa sijaitsee loivasti kaakkoon laskevalla rinteellä. Kuopan luoteispuolella rinne jyrkkenee. Rantatörmän reuna on noin neljän metrin päässä eteläkaakossa. Koordinaatit $x = 472,00-473,00$, $y = 500,00-501,00$. Maan pinta koekuopan alueella on 108,86-109,05 m mpy. Ympäriällä kasvaa suuria mäntyjä ja kuusia. Pintakasvillisuus on mustikkaa. Maan pinta on sammalen peittämää.

Stratigrafia:

1.	sammal, paksuus 7 cm
2.	harmaa hiekka (huuhtoutumiskerros), jonka yläosassa paikoin nokea ja hiiltä, 5 cm
3.	punaruskea hiekka, joka vaalenee alhaalla keltaiseksi (huuhtoutumiskerros), 20 cm
4	harmahtavan keltainen, kova (hieman siltipitoinen) hiekka, 3 cm

Maalaji oli hienoa hiekkää, jossa oli runsaasti pyörityneitä kiviä (halkaisija 5-15 cm, jopa 20 cm). Kuopasta löytyi vain *yksi kivilaji-iskos ja yksi kvartsi-iskos* (KM 33462:25-26:). Kuopasta löytyi myös *muutamia pieniä muruja palanutta kiveä*. Löytöjen määrä oli siis vähäinen, eikä kuopassa havaittu selvää kulttuurikerrosta.

3.2. Tasokaivausalue

Tasokaivausalue avattiin koekuopan 2 ympärille, koska alue koekuoppien perusteella näytti runsaslöytöiseltä. Kaivausalueen kooksi tuli 7 m² (4 m x 2 m, sisältäen jo pohjaan kaivetun koekuopan 2). Se sijainti kaivauskoordinaatistossa oli $x = 480,00-484,00$, $y = 500,00-502,00$. Maan pinta paikalla laski hyvin loivasti itäkaakkoon. Maasto oli sammalen peittämää ja mustikanvarvikkoa kasvavaa pinnalta kivetöntä hiekkamaata. Kaivausalueen sijoittamiseen vaikuttivat jonkin verran muutamat suuret kuuset, joiden juuria pyrittiin välttämään. Lähin näistä jäi kaivausalueen itäosan eteläpuolelle, parin metrin päähän alueen reunasta.

1. kerros

Pintaturve poistettiin lapioilla ja sen mukana irronnut maa lastoilla. Näin saatu taso dokumentoitiin (taso 1). Turve oli ohutta (5-10 cm) kangasturvetta ja löyhästi kiinni hiekkamaassa, joten se voitiin suurelta osin rullata pois pitkinä kaistoina. Turvekerroksen alla oli ohut, vaalea huuhtoutumiskerros, jonka yläosassa oli melko runsaasti hiilen muruja. Se irtosi ja poistettiin turpeen mukana lähes kokonaan. Ensimmäisessä tasossa huuhtoutumiskerrosta oli jäljellä suurempina läikkinä kahdessa kohdassa: koekuopan 2 vieressä ($x = 481,20-481,80$, $y = 501,00-501,40$) ja lähellä kaakkoiskulmaa ($x = 483,00-483,60$, $y = 501,50-502,00$). Näissä läikissä oli myös runsaasti hiiltä ja nokea. Suurelta osin esiin oli kuitenkin tullut ruskea hiekkamaa, jossa oli vielä humuksen jäännöksiä antamassa harmahtavaa sävyä. Maalaji alueella oli hienoa, kivetöntä hiekkää. Kaivausalueen kaakkoiskulmassa näkyi ensimmäisessä tasossa suurehko kivi, johon toinen edellä mainituista nokiläikistä rajautui. Lisäksi alueen luoteislaidalla oli muutamia 5-20 cm läpimittaisia kiviä, osa niistä palaneen näköisiä.

Löytöjä kertyi 25 alanumeroa. Löytöinä saatiin keramiikkaa, kvartsi-iskoksia ja palanutta luuta. Keramiikka oli suurelta varsin pieninä paloina. Sitä todettiin kuitenkin olevan useita eri tyyppisiä. Löytöjä näytti esiintyvän jokseenkin tasaisesti koko kaivausalueella.

2. kerros

Seuraava kerros kaivettiin lastoilla 5-10 cm paksuisena. Sen alla toisessa tasossa maa oli enimmäkseen kellanruskeaa hiekkaa. Siinä oli punertavaa sävyä vaihtelevasti, eniten kaivausalueen lounaispuoliskossa ja vähiten keskiosassa. Kerrosta kaivettaessa hiiltä ja nokea sisältävät harmaan, huuhtoutuneen hiekan läikät lähes hävisivät. Alueen kaakoiskulmassa olleen kohdalla hiekkamaa kuitenkin oli liikaista, tummanruskeaa. Läikän vieressä olleen suuren kiven kylki oli palanut ja lohkeillut osittain ohuiksi liuskoiksi. Liuskojen välissä oli vielä noensekaista hiekkaa. Myös muualta läikän alueelta ja reunoilta tuli esiin pienempiä kiviä, jotka olivat palaneita. Muualla kaivausalueella kivien määrä lisääntyi selvästi. Erityisen runsaasti kiviä oli kaivausalueen lounais- ja luoteislaidoilla. Osa kivistä oli palaneita, mutta palaneiden kivien esiintymisessä ei näyttänyt oleva mitään säännönmukaisuutta.

Löytöjä saatiin talteen runsaasti, 54 alanumeroa. Ne olivat pääasiassa saman tyyppisiä kuin 1. kerroksessa. Kuitenkin löydettiin myös muutamia kivilaji- ja pii-iskoksia. Palaneen luun suhteellinen osuus oli huomattavasti suurempi kuin ensimmäisessä kerroksessa. Löytöjen alueellinen jakauma oli edelleen varsin tasainen.

3. kerros

Kolmas kerros kaivettiin lastoilla 5-10 cm paksuisena. Kolmannessa tasossa maa oli kellanruskeaa hiekkaa. Punertava sävy maassa väheni, ja värierot tasoittuivat. Kaakoiskulman likamaaläikkä hävisi. Kivien määrä lisääntyi edelleen kerrosta kaivettaessa. Kivisen alueen osuus koko kaivausalueesta lisääntyi niin, että kolmannessa tasossa kiviä oli melko runsaasti jo koko alueella, kuitenkin edelleen eniten lounais- ja luoteislaidoilla. Varsinkin alueen länsikulmassa kiviä oli niin runsaasti, että ne vaikeuttivat kaivamista. Osa kivistä oli palaneita. Palaneiden kivien jakautumisessa ei ollut selvää säännönmukaisuutta.

Löytöjen määrä oli edelleen suuri, 49 alanumeroa, ja niiden alueellinen jakauma säilyi samanlaisena kuin edellisessä kerroksessa. Palaneen luun suhteellinen osuus löydöistä pysyi suurena. Erikoisempina löytöinä saatiin epäsäännöllisen muotoinen, hioimena käytetty hiekkakiven kappale ja muutamia kvartsiesineitä, muun muassa viistoteräinen kärki.

4. kerros

Myös neljäs kerros kaivettiin lastoilla 5-10 cm paksuisena. Hiekka muuttui edelleen vaaleammaksi, ja punertava sävy hävisi niiltä alueilta, joilla sitä vielä oli. Neljännessä tasossa maa oli kokonaan vaaleaa hiekkaa. Kivien määrä oli suuri. Tiheäkivinen alue laajeni edelleen kerrosta kaivettaessa lounaaseen. Neljännessä tasossa lähes kivetöntä aluetta oli kuitenkin edelleen noin puolitoista neliometriä kaivausalueen kaakkoislaidalla sen keskiosassa. Tällä alueella kiviä oli vähemmän kuin kolmannessa tasossa. Paikoin kaivausalueen luoteislaidalla kivet alkoivat vähentyä.

Löytöjen määrä alkoi vähetä neljännessä kerroksessa. Löytöjä kertyi 33 alanumeroa.. Kerrosta kaivettaessa havaittiin, että sen alaosassa löydöt keskittyivät kaivausalueen kaakkoislaidan vähäkiviselle alueelle.

Tässä vaiheessa näytti siltä, että kulttuurikerros ulottuisi syvemmälle vain tällä kivettömällä alueella. Tasoa dokumentointia varten puhdistettaessa kuitenkin huomattiin, että kaivausalueen eteläisessä kulmaruudussa (x =480-481, y = 501-502) aivan puhtaan näköisen vaalean hiekan ja tiheän kiveyksen joukossa oli muutamia paloja palanutta kiveä ja noin senttimetrin läpimittainen nokitäplä. Neljännessä tasosta ei piirretty karttaa ajan puutteen vuoksi. Tason korkeusluvut on merkitty kolmannen tason karttaan.

5. kerros

Viidennessä kerroksessa kaivettiin alueen vähäkivistä osaa, jota rajoittivat luoteessa koekuoppa 2 ja kaakossa kaivausalueen reuna välillä $x = 480,70-482,70$ (katso kolmannen tason kartta). Vähäkivistä, vaaleaa hiekkamaata oli tällä alueella vielä noin 10 cm paksuinen kerros. Sen alla todettiin kivinen kerros kuten muuallakin kaivausalueella. Löytöjen määrä oli vähäinen verrattuna edellisiin kerroksiin.

Kaivausalueen kulmaruudussa ($x = 480-481$, $y = 501-502$) jatkettiin kivisen kerroksen kaivamista palaneiden kivien ja nokitäplän alkuperän selvittämiseksi. Ruudun alueelta kaivettiin 5-10 cm kerros (käytännössä yksi kerros kiviä). Kerroksessa oli löytöjä niukasti, kuusi kvartsi-iskosta ja yksi palanut luun muru (liitetty muihin saman ruudun viidennen kerroksen löytöihin). Kerroksen alta paljastui ehjä, pyöreä, noin 70 cm läpimittainen, kivetty liesi. Lieden keskikohta oli 5 cm neljännen tason alapuolella, reunat hiekan alempana. Korkeusluvut lieden keskeltä ja muualta kaivauksen pohjalta (neljännen tason alapuolelta) on merkitty kolmannen tason karttaan.

Lieden pinta puhdistettiin ja valokuvattiin. Liettä ei ennätetty tutkia tarkemmin kaivauksille varatun ajan loppumisen vuoksi. Liesi peitettiin muovilla ennen kaivauksen täyttämistä. Muilta osin tasokaivausalue katsottiin pohjaan kaivetuksi ja täytettiin normaalisti.

4. Tulokset

Kaivausten perusteella asuinpaikan keskeinen alue ulottuu ainakin koekuoppien 1 ja 2 väliselle alueelle tasanteen keskiosassa. Tasanteen lounaispäässä, koekuopan 3 kohdalla löydöt olivat jo vähäisiä. Asuinpaikan ulottuvuus rantatörmän suunnassa pohjoisessa ja maan puolella lännessä ja luoteessa jäi koekuoppien vähäisen määrän vuoksi edelleen epäselväksi. Ei kuitenkaan ole mitään syytä olettaa asuinpaikan ulottuvan näissäkään suunnissa tasannetta laajemmalla.

Ainoa kaivauksissa löydetty selvä rakenne oli kivitty liesi neljännen tason alapuolella tasokaivausalueen eteläkulmassa. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa havaitut nokimaaläikät ovat todennäköisesti jälkiä tulenpidosta, mutta niiden ajoitus on epäselvä. Koska ne ulottuivat aivan maan pintaan ne eivät todennäköisesti ole kovin vanhoja. Tasokaivausalueella ja koekuopassa 1 todettiin kivinen kerros lähinnä pintaa olevan lähes kivettömän hiekan alla. Kivettömän hiekkakerroksen paksuus tasokaivausalueen ylälaidassa ja koekuopassa 1 oli noin 15 cm, ja suurimmillaan tasokaivausalueen alalaidassa yli 40 cm. Tasanteen yläreunassa, nousevan rinteiden taiteessa sijaitsevassa koekuopassa 3 kivetöntä hiekkakerrosta ei ollut vaan maa oli kivistä heti turpeen alla. Tämä kerroksellisuus on ilmeisesti muodostunut luontaisesti siten, että veden ollessa useita metrejä nykyistä korkeammalla (ilmeisesti jo ennen Loppijärven kuroutumista merestä), aallokko on huuhtonut kumpareen ylemmältä jyrkältä rinteeltä hienoa hiekkaa, joka on sitten kerrostunut alemmas loivalle rinteelle muodostaen samalla tasanteen. Kuitenkin myös ihminen on jossain määrin muokannut kivikerrosta, sillä kaivausalueen luoteisreunalla sen yläosassa esiintyi löytöjä ja satunnaisesti palaneita kiviä. Lisäksi kaivauksen pohjalla oleva liesi on kaivettu kivikerroksen läpi ja peitetty (tai peitetty?) niin, ettei kivikerroksen rakenteesta sen kohdalla havaittu mitään erikoista kuin vasta muutamia senttimetrejä lieden pinnan yläpuolella.

Esinelöydöt olivat laadultaan tavallisia asuinpaikkalöytöjä. Löytötiheys ei ollut kovin suuri. Keramiikka on enimmäkseen varsin fragmentaarista. Löydöistä on kuitenkin erottavissa useita eri tyyppisiä. Selvimmin erottuvia ja varmimmin tunnistettavia tyyppisiä ovat nuorakeramiikka ja nuorempi varhaiskampakeramiikka (Ka I:2).

Löytöihin kuuluu useita reuna- ja kylkipaloja samasta pienestä, reunassa olevalla painannerivillä ja sen alla olevilla nuorapainanteilla koristetusta nuorakeraamisesta astiasta (KM 33462:82, :89, ilmeisesti myös :31, :78 ja :109). On mahdollista, että kaikki tai lähes kaikki tiiviit, shamottesekoitteiset palat, yhteensä noin 20 alanumeroa, kuuluvat tähän astiaan.

Nuorempaa varhaiskampakeramiiikkaa ei ole runsaasti, mutta se on selvästi tunnistettavissa, koska palat ovat suuria. Sekoitteen ja leimapainanteiden erojen perusteella näyttää siltä, että palat ovat kahdesta eri astiasta (KM 33462:28, :57 ja 88, ja toisaalta KM 33462:64, :93, :97 ja :104).

Keramiikkalöytöjen joukossa on näiden lisäksi useita muita keramiikkatyyppisiä, joita on kuitenkin vaikeampi määrittää, koska ne esiintyvät vain yksittäisinä tai hyvin pieninä paloina, ovat huonosti säilyneitä tai poikkeavat yleisesti tunnetuista tyypeistä.

Yksi runsaimmin esiintyvistä keramiikkatyypeistä on melko runsaasti karkeaa hiekkaa tai kivimurskaa sisältävä, kova, yleensä sileäpintainen ja kellertävänruskea keramiikka, joka on koristeltu enimmäkseen pienehköillä pyöreillä kuopilla sekä vedetyillä viivoilla (esim. KM 33462:70, :79, :83), pitkänomaisilla painanteilla (esim. KM 33462:37, :52, :59) tai kynsipainanteilla (KM 33462:38). Nämä palat ovat pieniä, eikä selvästi niihin yhdistettäviä reunapaloja ole. Tämä tyyppi ajoittune kivikauden lopulle.

Löytöihin kuuluu jonkin verran myös huokoista, alun perin ilmeisesti orgaanisekoittaista keramiikkaa. Tästä ryhmästä on edelleen erotettavissa sekoitteen laadun mukaan pyöreähköreikäinen ja litteäreikäinen tyyppi. Pyöreähköreikäisestä tyyppistä ei ole paljoakaan sanottavaa, sillä paloja on vähän ja ne ovat pieniä ja rapautuneita. Aines on on pehmeää ja vaaleaa, yleensä kellertävää tai harmahtavaa (esim. KM 33462:4, :9, :21). Tämän tyyppinen keramiikka on yleisintä myöhäiskampakeraamisena aikana. Litteäreikäinen tyyppi on kovempaa, väriltään harmaata tai pinnoilta hiukan punertavaa ja usein liuskoiksi hajonnutta. Pinnoilla on usein naarmutusta (esim. KM 33462:61, :86). Tämänkin tyyppi ajoittune kivikauden lopulle tai jopa varhaismetallikaudelle (naarmutus).

Yksi koristelultaan erikoinen reunapala (KM 33462:46) muistuttaa ainekseltaan ja sekoitteeltaan jonkin verran litteäreikäistä tyyppiä, mutta eroaa siitä, koska sekoitteena on myös kivimurskaa. Koristelu muodostuu 3 mm pitkiä, kapeista, syvistä painanteista. Nii-tä on reunan päällä poikittain ja reunan alla pystyriveinä.

Toinen ehkä vain yhden reunapalan (KM 33462:51, myös :3 saattaisi olla samaa astiaa) edustama astia on ollut ainekseltaan tiivis ja karkeasekoitteinen, ohutseinäinen, sileäpintainen ja koristeltu matalilla, pyöreillä, pohjalta neliosaisilla kuopilla. Kuopat muistuttavat Morbyn keramiikan "kissantassupainanteita", ja muutenkin astia vaikuttaa varhaismetallikautiselta (vaikkakaan ei tiiviin ja kovan aineksensa ja sileän pintansa vuoksi ehkä Morbyn keramiikalta).

Kolmas yksittäinen mielenkiintoinen reunapala on KM 33462:99. Reuna on muotoilultaan yksinkertainen, eikä koristelua ole. Sekoitteenä on jonkin verran karkeahkoa hiekkaa ja/tai kivimurskaa ja ilmeisesti hiukan shamottea ja orgaanista ainetta (reikiä). Pin-nat näyttävät jonkin verran naarmutetuilta. Shamottesekoite ja naarmutus viittavat siihen, että tämäkin pala olisi ajoitukseltaan myöhäinen, ehkä varhaismetallikautinen.

Löytö KM 33462:50 on pala miniatyyrikokoisesta kupista, joka on koristeltu leimapainannevyöhykkeillä ja niiden päälle painetuilla pyöreillä kuopilla. Näyttää siltä, että pitkänomaisilla leimapainanteilla on jäljitelty kampaleimoja. Tällaisia kuppeja tunnetaan kampakeraamisista yhteyksistä, ilmeisesti lähinnä tyyppillisen kampakeramiikan ajalta. Nuoremman varhaiskampakeramiiikan yhteyteen se sopii huonommin kuoppakoristelu-nsa takia.

Kivimateriaalilöydöt ovat huomattavasti yksipuolisempia kuin keramiikka. Ainoa löytöihin sisältyvä kiviesine on hioimena käytetty epäsäännöllisen muotoinen hiekkakiven kappale KM 33462:117. Kivilaji- ja pii-iskoksia löytyi vain muutamia, eli hyvin vähän. Myös kvartsiesineiden määrä on pieni, vain puolen kymmentä. Näihin kuuluu niukasti muotoiltu, mutta kuitenkin selvästi tunnistettava viistoteräinen kärki KM 33462:131. Tämän löydön perusteella näyttää todennäköiseltä, että asuinpaikkaa on käytetty myös mesoliittisella ajalla.

Asuinpaikan sijainti (ennen järvenlaskua pienessä saarella), pienialaisuus ja rakennusjäännösten puuttuminen viittaavat siihen, että asuinpaikka on leiripaikka, eikä suuremman ihmisjoukon pysyvämmiin käyttämiin asuinpaikka. Myös löydöt ja kaivaushavainnot sopivat hyvin tähän kuvaan. Kaivauksissa todettu kulttuurikerros oli hajanainen ja ohut. Löytöjen määrä ja löytötiheys olivat melko vähäiset. Kuitenkin löydöt osoittavat, että paikalla on oleskeltu ilmeisesti jo mesoliittisella ajalla ja sitten eri aikoina läpi neoliittisen kivikauden ja todennäköisesti myös varhaismetallikaudella, ehkä jopa sen loppuvaiheissa. Käyttö on siis ollut pitkäaikaista, mutta intensiteetiltään vähäistä.

Turussa 6.2.2002

Antti Bilund

5. Vaaitustaulukot

Tasokaivausalue

Korkeusluvut senttimetreinä, 207 vastaa 107,92 m mpy N60-järjestelmässä.

Pinta

Y\X	480	481	482	483	484
500	126	133	133	134	141
501	133	141	147	148	152
502	146	146	147	151	150

Taso 1

Y\X	480	481	482	483	484
500	137	146	144	152	154
501	151	153	156	158	160
502	156	156	161	166	166

Taso 2

Y\X	480	481	482	483	484
500	147	150	151	159	163
501	159	160	162	166	170
502	167	163	167	176	172

Taso 3

Y\X	480	481	482	483	484
500	153	155	160	165	169
501	166	167	170	174	176
502	173	172	174	179	179

Taso 4

Y\X	480	481	482	483	484
500	164	164	168	175	177
501	176	174	177	182	183
502	178	178	180	184	185

Pohja (x = ei kaivettu 4. tason alapuolelle)

Y\X	480	481	482	483	484
500	x	x	x	x	x
501	187	184	x	x	x
502	184	186	192	x	x

Koekuopat 1-3

Korkeusluvut senttimetreinä, 207 vastaa 107,92 m mpy N60-järjestelmässä. Korkeusluvut on mitattu koekuopan kulmista.

Koekuoppa 1

	SW	SE	NE	NW
pinta	151	153	151	150
1. taso	161	162	161	158
2. taso	170	168	170	169
3. taso	179	183	178	179
4. taso	185	190	188	182

Koekuoppa 2

	SW	SE	NE	NW
pinta	141	147	132	132
1. taso	158	160	154	152
2. taso	177	175	174	172

Koekuoppa 3

	SW	SE	NE	NW
pinta	111	113	095	094
1. taso	121	119	108	108
2. taso	136	140	129	126

6. Valokuvaluettelo, diat

Loppi Saukonnokka. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2002.

Kuvanneet Antti Bilund (A.B.) ja Juha Ruohonen (J.R.).

dianu- mero	KM-nu- mero	aihe	ku- vaaja	pvm
3:33		Saukonnokka kuvattuna järveltä. Asuinpaikka sijaitsee kuvan keskellä. Kuvattu luoteeseen.	J.R.	15.8.
1:27		Asuinpaikkatasannetta kaivauksen alussa. Koekuoppia 1 ja 2 avataan. Taustalla, rantatörmän alla näkyy Loppijärvi. Kuvattu kaakkoon.	A.B.	6.8.
2:13		Koekuopan 1 luoteisprofiili. Kuvattu luoteeseen.	J.R.	13.8.
1:13		Koekuoppa 3 luoteisprofiili. Kuvattu luoteeseen.	A.B.	8.8.
2:37		Tasokaivausalueen 1. taso. Kuvattu koilliseen.	A.B.	12.8.
2:22		Tasokaivausalueen 2. taso. Kuvattu koilliseen.	A.B.	13.8.
2:9		Tasokaivausalueen 3. taso. Kuvattu koilliseen.	A.B.	14.8.
3:31		Tasokaivausalueen 4. taso. Kuvattu koilliseen.	A.B.	15.8.
3:20		Neljännän tason alapuolelta paljastunut liesi tasokaivausalueen eteläkulmassa. Kuvattu lounaaseen.	A.B.	16.8.
3:18		Neljännän tason alapuolelta paljastunut liesi tasokaivausalueen eteläkulmassa. Kuvattu lounaaseen.	A.B.	16.8.
3:14		Tasokaivausalue kaivauksen jälkeen täytettynä. Kuvattu lounaaseen.	A.B.	16.8.

7. Karttaluettelo

Kartta 1. Tutkimuskohteen sijainti, peruskarttakopio, 1:20000

Kartta 2. Saukonnokka, yleiskartta, tasokaivausalue ja koekuopat 1:500

Kartta 3. Saukonnokka, tasokaivausalue, taso 1 1:20 (pienennös)

Kartta 4. Saukonnokka, tasokaivausalue, taso 2 1:20 (pienennös)

Kartta 5. Saukonnokka, tasokaivausalue, taso 3 sekä korkeusluvut taso 4 ja pohja 1:20 (pienennös)

8. Kartat

Kartta 1

Tutkimuskohteiden sijainti Lopella vuonna 2002

Loppi Saukonokka x = 6732 06, y = 2522 66, z = 108-109

Loppi Karhumäki x = 6732 47, y = 2522 16, z = 109

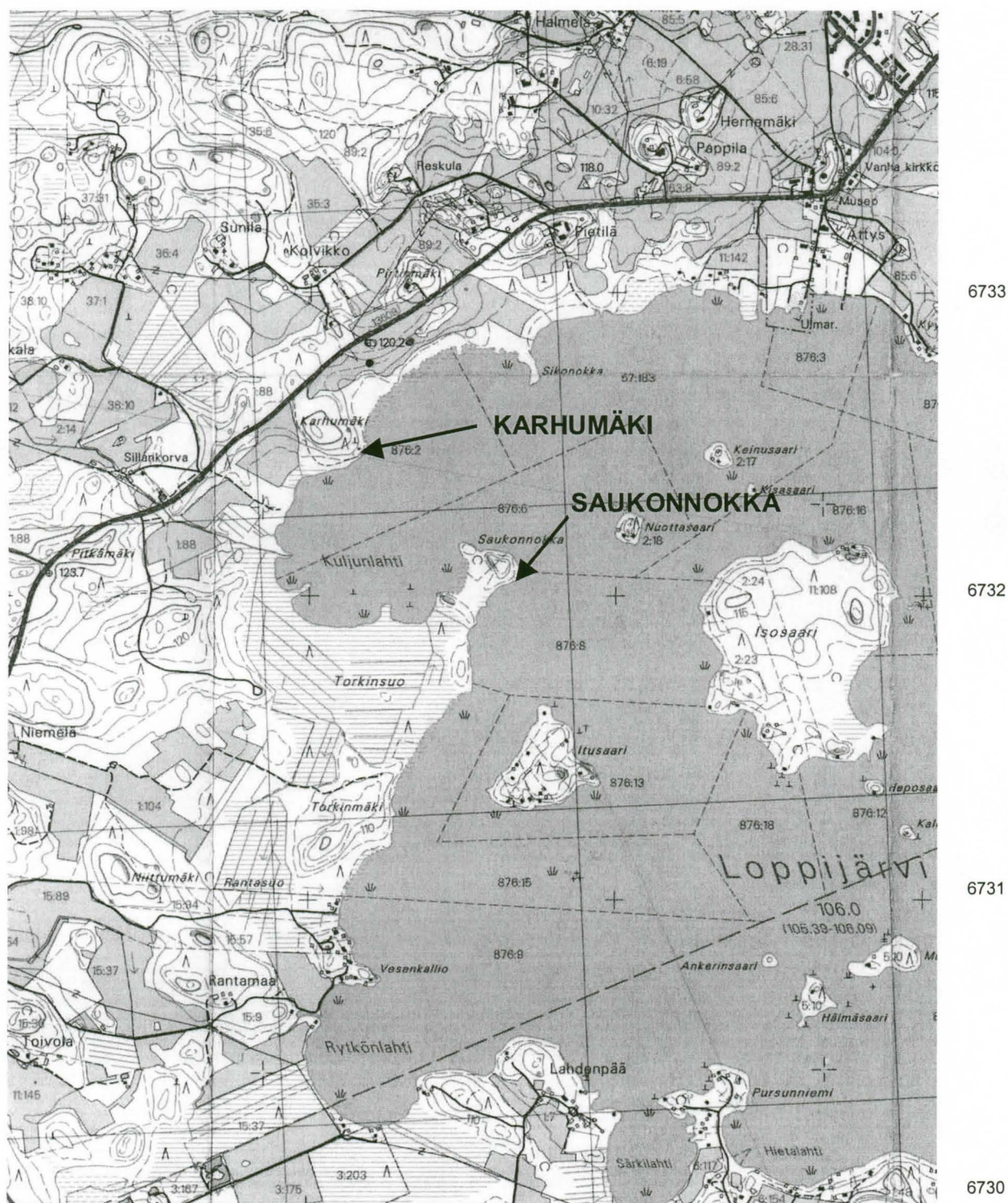
Mk 1:20000

Pk 2042 09 LOPPI 2000

2522

2523

2524

6733

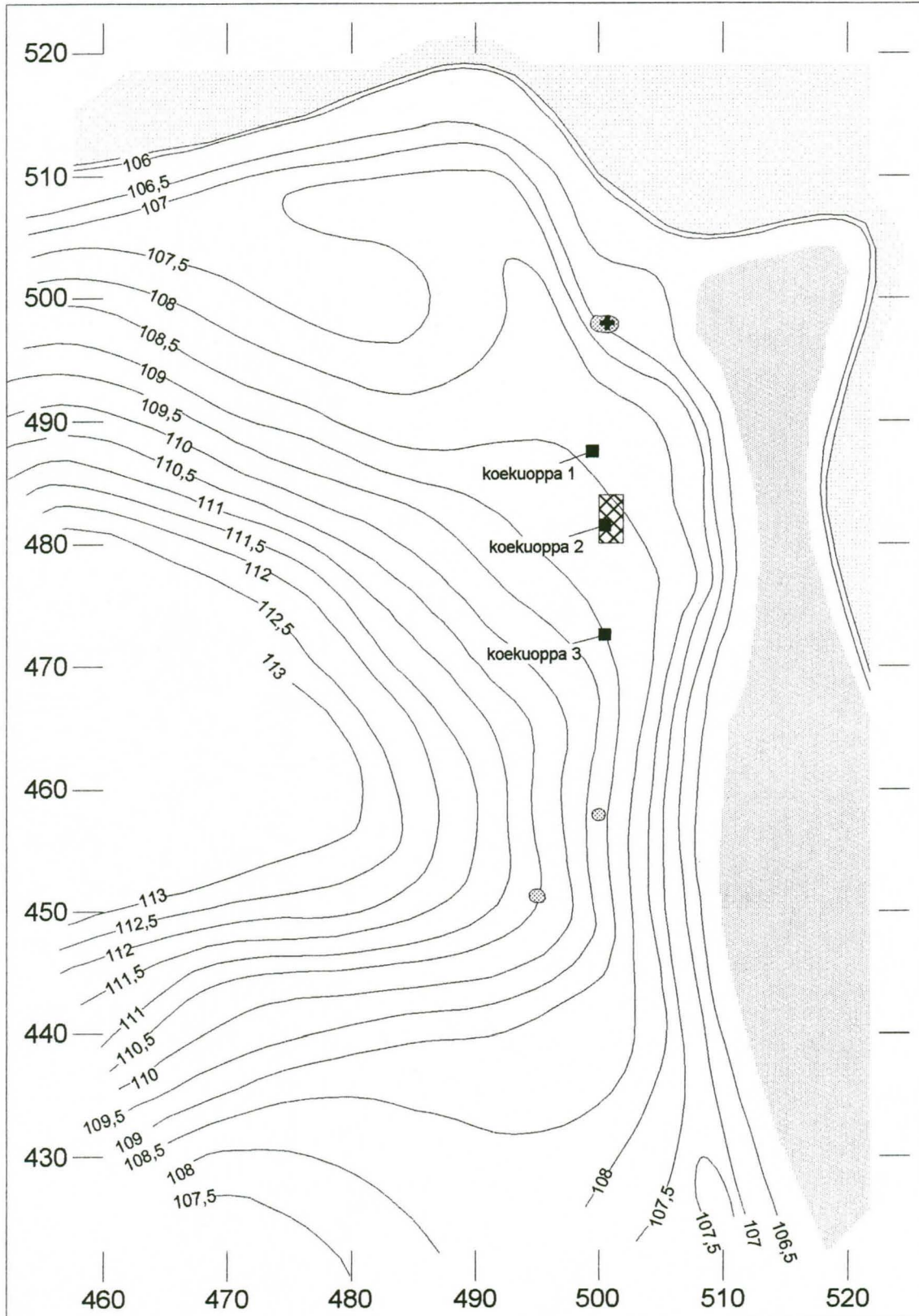
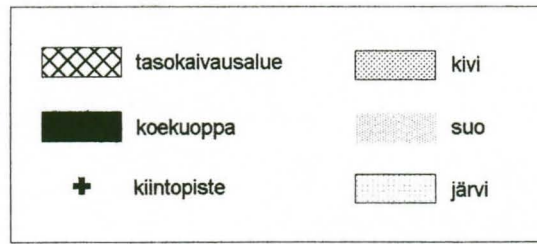
6732

6731

6730

LOPPI Saukonnokka
A. Bilund 2002

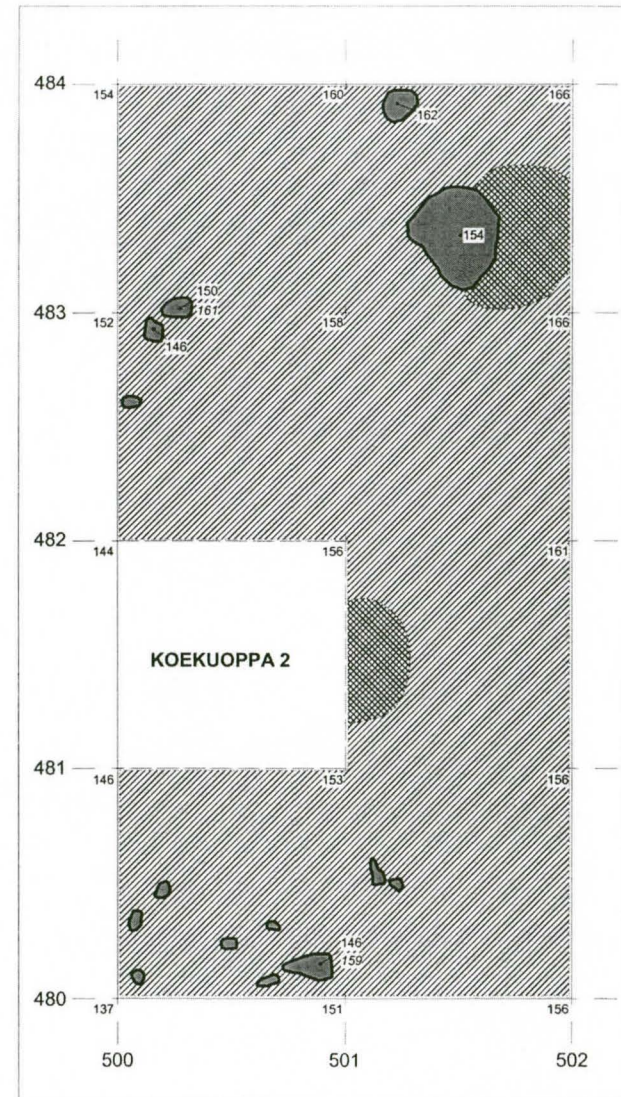
Yleiskartta
Mk 1:500
Piirtänyt A. Bilund

LOPPI SAUKONNOKKA
A. Bilund 2002

Tasokaivausalue
Taso 1
Mk 1:20 PIENENNÖS
Piirtänyt A. Bilund

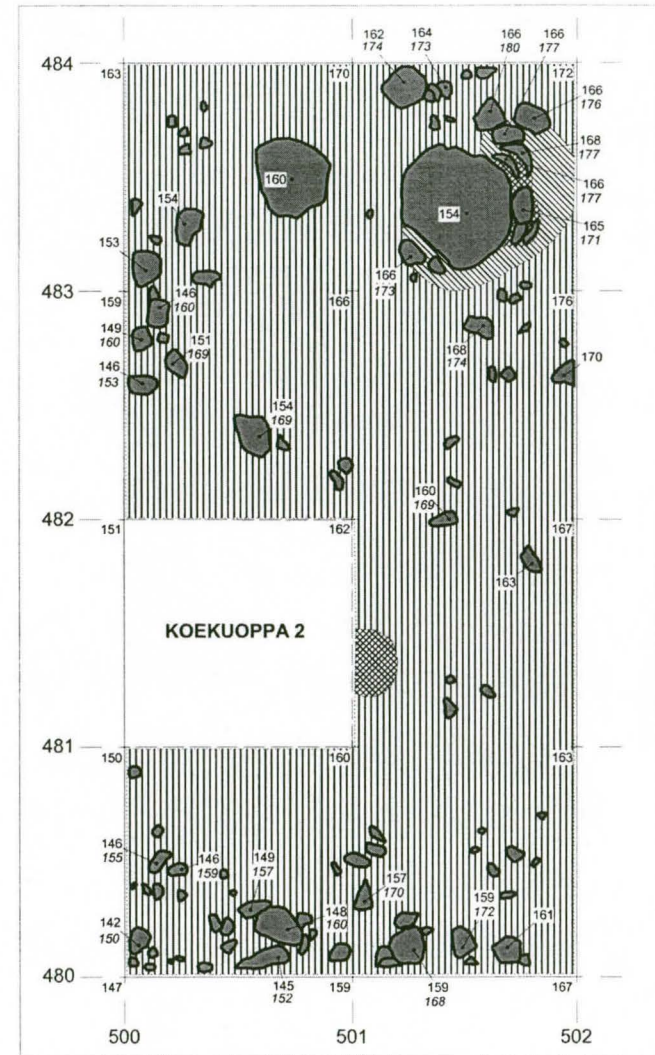
Koordinaatit kaivauskoordinaatistossa, x = 480-484, y = 500-502.
Korkeusluvut senttimetreinä, kasvavat alaspäin.
Kiintopisteen korkeusluku on 207 ja vastaa absoluuttista korkeutta 107,92 m mpy (N 60).
Koekuoppa 2 on kaivettu aiemmin.

LOPPI SAUKONNOKKA
A. Bilund 2002

Tasokaivausalue
Taso 2
Mk-4:20- PIENENNÖS
Piirtäneet E. Saarinen ja A. Bilund

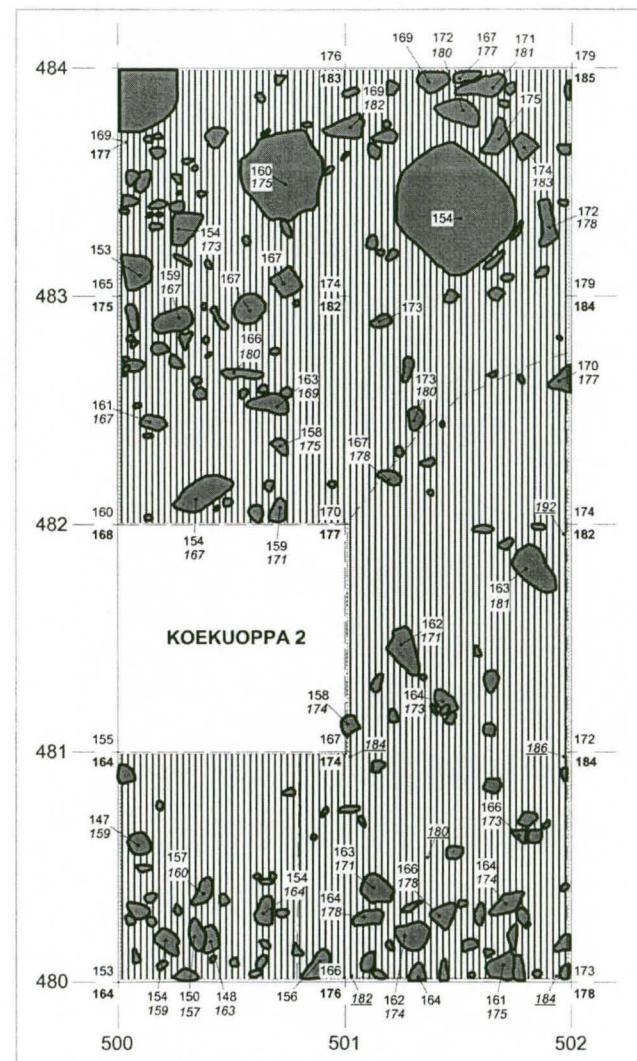
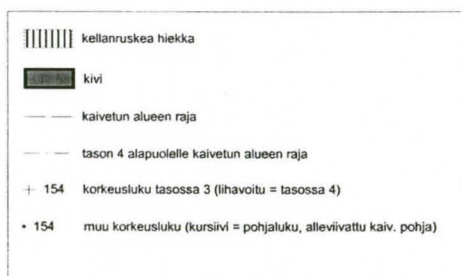
Koordinaatit kaivauskoordinaatistossa, x = 480-484, y = 500-502.
Korkeusluvut senttimetreinä, kasvavat alaspäin.
Kiintopisteen korkeusluku on 207 ja vastaa absoluuttista korkeutta 107,92 m mpy (N 60).
Koekuoppa 2 on kaivettu aiemmin.

LOPPI SAUKONNOKKA
A. Bilund 2002

Tasokaivausalue
Taso 3 sekä korkeusluvut taso 4
ja pohja
Mk-4:20 PIENENNÖS
Piirtäneet E. Saarinen ja A. Bilund

Koordinaatit kaivauskoordinaa-
tistossa, x = 480-484, y = 500-502.
Korkeusluvut senttimetreinä, kas-
tavat alaspäin.
Kiintopisteen korkeusluku on 207
ja vastaa absoluuttista korkeutta
107,92 m mpy (N 60).
Koekuoppa 2 on kaivettu aiemmin.

9. Valokuvat

Kuva 1. Koekuoppia 1 ja 2 avataan. Peruslinja on merkitty narulla. Koekuoppa 3 sijaitsee etualalla olevan paalun kohdalla. Taustalla hämmöttää Loppijärvi, jonka pinta on noin kaksi ja puoli metriä asuinpaikkatasanteen alapuolella. Oikealla näkyy rantatörmä. Kuvattu itäkoilliseen.

Kuva 2. Tasokaivausalueen ensimmäinen taso kuvattuna lounaaseen. Ohuen turvekerroksen alta on tullut esiin punaruskea hiekka. Etualalla kiven vasemmalla puolella ja taaempänä muovilla peitetyn koekuopan 2 vieressä on noen ja hiilensekaiset läikät.

Kuva 3. Juha Ruohonen kostuttaa toisen tason pintaa valokuvausta varten. Kuvassa näkyy hyvin asuinpaikkatasanteen keskeisen osan muoto. Rantatörmä kaartaa kuvan oikeasta laidasta taustalle vasemmalle. Kuvattu koilliseen.

Kuva 4. Tasokaivausalueen toinen taso kuvattuna lounaaseen. Noen ja hiilensekaiset läiskät ovat hävinneet, mutta toisen paikalla, etualalla kiven vasemmalla puolella näkyy vielä harmaata likamaata. Kiviä on alkanut tulla esiin varsinkin alueen luoteis- ja lounaislaidoilla.

Kuva 5. Tasokaivausalueen kolmas taso kuvattuna lounaaseen. Kiviä on runsaasti kaiikkiialla muualla, paitsi alueen keskiosassa vasemmalla. Monet siellä olevista yksittäisistä kivistä ovat palaneita.

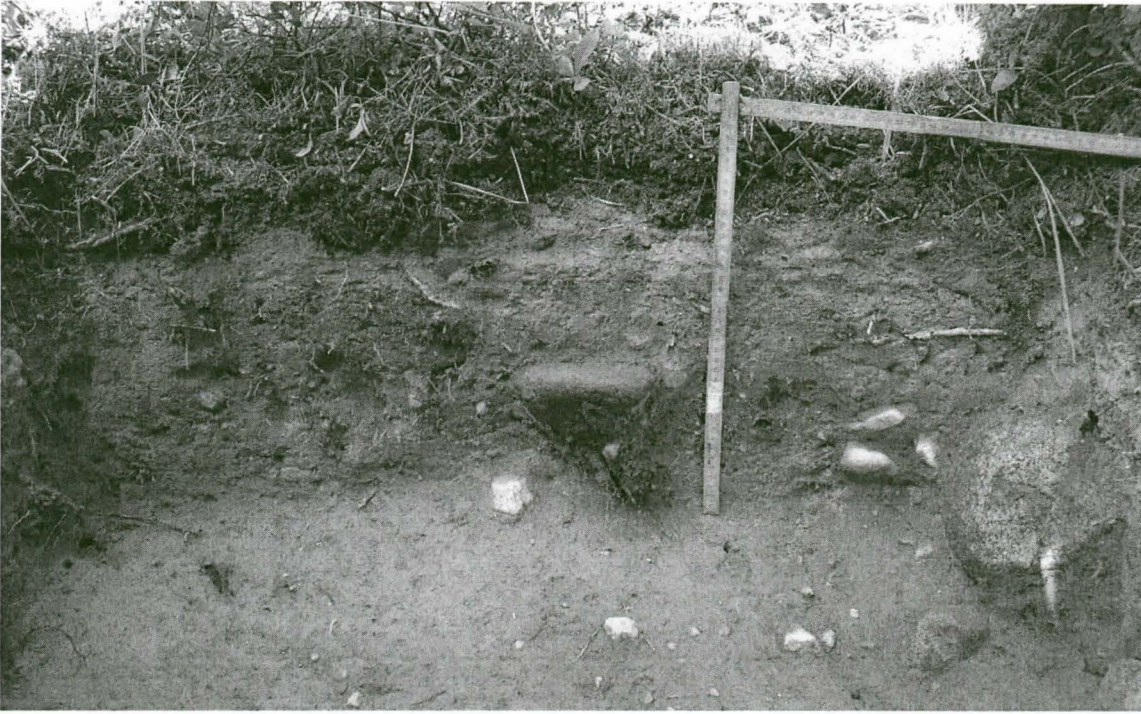
Kuva 6. Tasokaivausalueen neljäs taso kuvattuna lounaaseen. Maa on hyvin kivistä lähes koko alueella. Aivan alueen luoteisreunalla oikealla kivet näyttävät jo vähenevän. Löytöjä on runsaammin enää vasemman laidan vähäkivisellä alueella. Alueen vasemmassa takakulmassa näkyy kivikkoa, jonka alta paljastui seuraavaksi liesi.

Kuva 7. Liesi tasokaivausalueen eteläkulmassa, neljännen tason alla. Liettä ei ennätetty tutkia tarkemmin, vaan se peitettiin muovilla odottamaan mahdollisia myöhempiä tutkimuksia. Kuvattu lonaaseen.

Kuva 8. Koekuopan 1 luoteisprofiili. Asuinpaikalla maaperässä oli havaittavissa kangasmetsälle tyypillinen podsolimaannoksen kerroksellisuus. Turpeen alla oli vaalea huuhtoutumiskerros ja sen alla ruskehtava rikastumiskerros. Paikoitellen, tässä kuvassa koekuopan kulmien lähellä, oli havaittavissa punertavaa likamaata, joka erottui muusta rikastumiskerroksesta.

Kuva 9. Koekuopan 3 luoteisprofiili. Asuinpaikkatasanteelta nousevan rinteessä maa oli kivistä jo heti pinnan alta. Huuhtoutumiskerros on paksu, ja rikastumiskerros ohut. Kivinen hiekkakerros on ohut. Kuopan pohjalla näkyy sen alla oleva kova ja tiivis, hieman silttipitoinen hiekkakerros. Kuopassa ei havaittu kulttuurikerrosta ja löytöjä oli hyvin vähän.

Kuva 10. Matkalla Saukonnokkaan. Asuinpaikka on taustalla oikealla näkyvässä niemikkeessä. Antti Bilund soutaa, keskituhdolla Elina Saaranen.